

6 - La guerra de Troia: La Ilíada

6.1- Troia, entre la història i la llegenda

La ciutat de Troia, anomenada també Ilion, es trobava situada a la Tròada, comarca de l'Àsia Menor, a la vora de l'entrada de l'Hel·lespont. Ocupava un turó i va ser una sòlida fortalesa. Sembla que a l'antiguitat més remota de Grècia hi va haver una expedició contra

aquesta ciutat, ja que Troia tenia una bona situació estratègica i dominava el tràfic marítim entre la mar Egea i la mar Negra.

Homer, un poeta grec, va narrar la guerra que els grecs mantingueren durant deu anys amb Troia. L'obra es titula La Ilíada. El poeta però barreja contínuament en la seva narració la mitologia amb la realitat. Els herois són probablement figures històriques i el poeta, per tal de donar una idea de la seva valentia i grandesa, els fa de vegades descendents de déus. Aquests mateixos déus

intervenen en les batalles i decisions dels guerrers i dels reis.

Algunes llegendes naixeren ja en la mateixa guerra i Homer només les embelleix amb les seves paraules. La muralla de Troia tenia un gruix de 4.5 metres i una alçada de 4 metres i estava reforçada amb terra. Els grecs van haver de construir una màquina especial per a l'assalt, que probablement van anomenar cavall per alguna característica de la seva forma que els devia recordar aquest animal. D'aquí va néixer la llegenda del famós cavall de fusta.

Fins al 1870 es pensava que Troia no havia existit mai, que era una ciutat mítica creada per la imaginació dels grecs. Schliemann, un arqueòleg alemany, va efectuar unes excavacions allà on Homer cantava que hi era Troia i va descobrir les runes de la ciutat.

Schliemann, de petit, era un nen amb molta fantasia i imaginació, i l'atreien molt les històries de fantasmes i tresors amagats que explicava la gent del seu poble. Un Nadal, el seu pare li va regalar el llibre d'Homer, la Ilíada. L'infant se'l va aprendre de memòria, va decidir aprendre grec per llegir-lo en la seva llengua original i es va proposar desenterrar algun dia aquella ciutat mítica. Després de molts treballs i estudis, ho va aconseguir.

Activitats

- 1.- Per què es creu que hi va haver en realitat una expedició grega contra Troia?
- 2.- És veritat tot el que narra Homer a la seva obra?
- 3.- Com va poder néixer la llegenda del cavall de fusta?

4.- Qui va demostrar la realitat històrica de Troia? Com ho va fer?

5.- Per què l'obra d'Homer es diu "Ilíada"

6.2- Les causes de la guerra: el judici de Paris

Segons Homer la causa de la guerra fou la següent:

Tot va començar amb la disputa de Zeus i Posidó per la Nereida Tetis, nimfa del mar. Tanmateix els dos germans van decidir donar-la a un mortal quan van saber per un oracle que el fill de Tetis seria més poderós que el seu pare. L'afortunat va ser Peleu, rei dels mirmidons. Tetis va sentir-se humiliada per l'elecció i el va rebutjar. L'única sortida de Peleu va ser, doncs, raptar-la. Així és que Peleu va amagar-se en una cova on solia anar la Nereida i, quan ella va entrar-hi, s'hi va llençar a sobre i la va subjectar. Per escapar-se'n, Tetis es va anar convertint successivament en foc, aigua, vent, tigre, lleó, serp, ocell i finalment en una sípia enorme que va deixar-lo tot empastifat de tinta. Com que Peleu no la va deixar anar ni un sol moment s'hi va haver de rendir i cedir al casament. Eris, deessa de la discòrdia, no va ser

convidada a les noces del rei Peleu amb la Nereida Tetis. El seu ressentiment la va portar a llançar, enmig del banquet, una poma d'or amb la inscripció: "Per a la més bella". Totes les deesses volien aconseguir aquesta poma, però al final l'elecció es va limitar a tres: Hera, Atena i Afrodita. Totes tres van demanar a Zeus que fes d'àrbitre, però el déu omnipotent no ho va acceptar. En comptes d'ell va proposar Paris, també anomenat Alexandre, fill de rei Príam de Troia. S'esqueia que Paris vivia com un pastor en el mont Ida, perquè un oracle, segons el qual Paris portaria la ruïna a Troia, havia persuadit els seus pares d'abandonar-lo en el mont Ida, prop de Troia. Tanmateix Zeus i Temis (la Justícia) havien determinat la guerra de Troia per destruir-la i per reduir la població excessiva de la Terra, i així Paris va ser salvat de la mort per fer complir els designis de Zeus. En efecte, uns

pastors el van recollir i criar com a fill propi i, per tant, va créixer entre bous i vaques. Quan Paris va veure les tres deesses meravelloses precedides d'Hermes, el déu missatger, es va quedar bocabadat. Les deesses no li van demanar que digués quina de totes tres era la més bella, sinó només que considerés els

regals que cadascuna portava per ell: Hera li va prometre el govern d'Àsia i d'Europa; Atena, la victòria sobre els grecs i la caiguda de Grècia; Afrodita, la dona més bella del món. Paris va triar aquesta última proposta i va lliurar la poma d'or a Afrodita. Hera i Atena, humiliades i geloses, van decidir perjudicar Paris i tot el poble troià.

La dona més bonica resultà ser Hèlena, muller del rei Menelau d'Esparta. La mare d'Hèlena, Leda, s'havia casat amb Tindàreu, rei d'Esparta. Zeus, però, se'n va enamorar i s'hi va unir, sota la forma d'un cigne, el mateix dia que Tindàreu. D'aquest doble aparellament Leda va pondre dos ous; de l'un van néixer Hèlena i Pòl·lux, fills de Zeus; de

l'altre, Clitemnestra i Càstor, engendrats per Tindàreu. Quan Hèlena va arribar a l'edat de casar-se, la fama de la seva bellesa va atraure una multitud de prínceps (fins a quaranta-un) de tot Grècia que demanaven la seva mà: Odisseu, Àiax, Pàtrocle, Idomedeu, Filoctetes, Diomedes, Menelau... Tindàreu, no sabent què fer per no ofendre cap d'aquells poderosos pretendents refusant-los el matrimoni amb la seva filla, va obligar-los tots a jurar respectar la tria que fes la mateixa Hèlena fins al punt d'ajudar el marit a defensar la fidelitat de la seva esposa. Hèlena va escollir Menelau.

Activitats

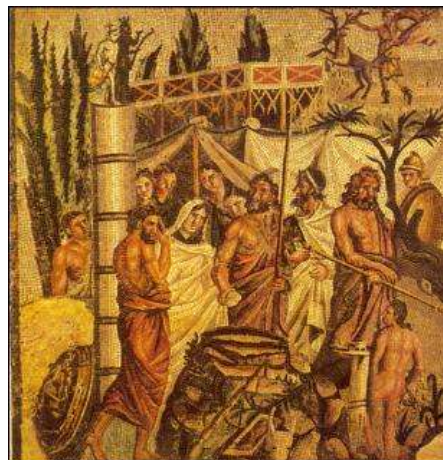
- 1.- Qui va decidir les noces de Tetis i Peleu? Per què?
- 2.- Què és la "poma de la discòrdia"? Quin conte et recorda?
- 3.- Quines deesses es van disputar la poma?
- 4.- Què van oferir cadascuna a Paris?
- 5.- Per què Paris feia de pastor?
- 6.- Per què el rapte d'Hèlena va provocar la guerra de Troia?

6.3 El rapte d'Hèlena i l'inici del conflicte

Mentrestant Paris va ser finalment reconegut com a fill de Príam en el decurs d'uns jocs que el rei celebrava cada any en record del fill que creia mort. Paris va vèncer els seus germans en totes les proves i, quan aquests, rabiosos, l'anaven a matar, el pastor que l'havia criat va confessar l'autèntica personalitat de Paris. En la seva nova dignitat de príncep, a Paris no li costà gaire armar una expedició amb l'objectiu de raptar Hèlena. Va dirigir-se a Esparta i es va presentar com a ambaixador de Troia al palau de Menelau, el qual l'acollí amb tots els honors deguts a un hoste. Però Paris, traint la seva hospitalitat, va seduir Hèlena gràcies a la seva bellesa, augmentada per les arts d'Afrodita. Escaparen cap a Troia, havent-se apoderat, a més, d'una bona part dels tresors de Menelau. El troians acceptaren els fugitius a Troia, ja que els encisos d'Hèlena els van fer oblidar els perills a què els exposava la follia de Paris.

L'exèrcit grec es va reunir a Àulida, però abans d'anar-se'n, els grecs van fer un sacrifici a Apol·lo. Mentre feien el sacrifici, una serp va saltar des de l'altar cap a un arbre on hi havia un niu. La serp es va cruspir nou pardalets. Calcas, sacerdot d'Apol·lo, va dir que aquest senyal s'havia produït per voluntat de Zeus i va pronosticar que Troia no seria destruïda abans de deu anys.

L'armada grega estava reunida al port i estava a punt de salpar, però les naus no es podien fer a la mar per manca de vent. De nou es va consultar l'endeví Calcas, el qual va dir que la calma era deguda a la còlera d'Àrtemis, a qui Agamèmnon havia ultratjat temps enrere. Calcas va fer una nova predicció: " És

impossible que l'estol grec arribi a Troia si Agamèmnon no ofereix a Àrtemis, la deessa de

la caça i de la lluna, la més bella de les seves filles". En rebre aquesta notícia, Agamèmnon va enviar Odisseu a Micenes per demanar Ifigènia amb l'excusa que el pare l'havia promès donar-la en matrimoni a Aquil·les com a paga dels serveis prestats a l'exèrcit. Quan Ifigènia estava a punt de ser degollada a l'altar, la deessa Àrtemis la va substituir per una cérvola i se l'endugué al país dels taures per fer-la sacerdotessa seva.

Activitats

- 1.- Per què la flota grega no podia salpar d'Àulida?
- 2.- Quants anys havia de durar la guerra de Troia?
- 3.- Amb quina excusa van fer que Ifigenia anés a Àulida?
- 4.- Completa el següent esquema-resum dels fets mítics previs a l'arribada dels grecs a Troia, des de les bodes de Tetis i Peleu fins a l'arribada dels grecs a Troia.

- Boda de ..... i .....
- Venjança d'..... per no haver estat invitada, que llança l'anomenada "..... de la ....."
- disputa de ....., ..., ...
- ....., escollit com a jutge
- Intent de suborn de les tres deesses, que ofereixen:
  - Hera: .....
  - .....: ser invencible a la guerra
  - .....: l'amor d'.....
- Rapte d'.....
- Reunió dels grecs a l'illa d'.....
- Sacrifici d'.....
- Arribada de l'estol ..... a .....

6.4- Aquil·les, un model d'heroi

Tetis i Peleu havien engendrat Aquil·les. Tetis, que volia que el seu fill fos immortal com ella i no mortal com el seu pare, de nit el posava dins del foc per destruir la part mortal paterna, tot agafant-lo pel taló. (En altra versió, el submergia a les aigües de la llacuna

Estígia. Peleu va descobrir el que feia la seva dona i li va prendre el nen. Ella, en no poder acomplir els seus propòsits, va abandonar-lo i se'n va anar amb les altres nereides. El pare va portar Aquil·les al centaure Quiró perquè l'instruís en les arts de la caça, del combat i en les arts mèdiques.

Quan Aquil·les tenia nou anys, l'endeví Calcas va pronosticar: " Aquil·les pot viure molts anys i morir vell com a rei de Ftíotida, si no va a la guerra de Troia; en canvi, si lluita contra els troians, morirà en el combat, però la seva glòria serà immortal i totes les generacions posteriors coneixeran el seu nom". Tetis, com que coneixia el destí

del seu fill, va amagar-lo, quan els homes d'Agamèmnon el van anar a cercar. Tetis va disfressar el seu fill de dona i el va confiar a Licomedes, rei d'Esciros, juntament amb el seu amic Pàtrocle. Odisseu, Nèstor i Àiax van ser enviats per trobar Aquil·les a Esciros, i la veritat és que mai no l'haurien trobat sense l'astúcia d'Odisseu. Quan Odisseu va arribar al palau de Licomedes, va oferir a les dones joies i vestits brodats juntament amb espases i escuts com a regals. Les dones no van fer cas de les armes i només admiraven els teixits i les joies. En aquest moment, Odisseu va fer sonar les trompetes per cridar a les armes. Hi va haver dues dones que van reaccionar i van córrer a agafar les armes: Aquil·les i Pàtrocle. Un cop descobert, Aquil·les va jurar que prendria part a la guerra de Troia com a cap dels mirmidons.

El mite d'Aquil·les ha fascinat moltes persones al llarg de la història. D'una banda, va ser el més valent, fort, noble i fidel amb els seus companys; de l'altra, va acceptar morir jove per no traïr la seva condició d'heroi. Per aquest motiu, en la imaginació de molts homes i dones ha estat un model de joventut, heroïcitat i bellesa que no es marceix mai.

6.5- Els altres protagonistes de la guerra

- **Agamèmnon** : És el rei d'Argos i Micenes. És un dels millors guerrers argius. Encara que cada rei mana sobre els seus soldats, ell dirigeix l'expedició, perquè és qui ha portat més naus i més homes. El seu caràcter és despòtic.
- **Menelau** : És rei d'Esparta i germà d'Agamèmnon. El rapte de la seva esposa Hèlena provoca la guerra de Troia. Tot i que és un bon guerrer, les seves gestes no es poden comparar a les dels altres herois.
- **Aquil·les** : És fill de la Nereida Tetis i de Peleu. És el més bell, fort i valent dels guerrers que lluiten a Troia. El seu caràcter és violent i molt impulsiu, però amb un alt sentit de l'honor. La seva visió aterreix els seus enemics. Tanmateix és un jove sensible i que estima els seus amics i companys.
- **Odisseu** : És el rei de Ítaca. És el més enginyós de tots els guerrers. També és un guerrer fort i coratjós.
- **Àiax**: Rei de Salamina, guerrer enorme i molt fort, però de molt mal caràcter.
- **Pàtrocle**: el millor amic d'Aquil·les; la seva mort a mans d'Hèctor farà que Aquil·les torni a la lluita
- **Príam** : És el rei de Troia. Com que és molt vell ja no lluita i només actua com a conseller.
- **Hèctor**: És fill d'Hècuba i de Príam, rei de Troia És el millor guerrer troià i, com que el seu pare no pot lluitar, dirigeix ell mateix la guerra contra els invasors grecs. Ens apareix com un marit excel·lent per a la seva dona Andròmaca i com un bon pare per al seu fill Astíanax.
- **Paris** : És germà d'Hèctor. Excel·leix més per l'atractiu del seu cos i pel luxe dels seus vestits que com a guerrer.
- **Eneas** : És fill d'Anquises i de la deessa Afrodita. És l'heroi en qui més confien els troians, després d'Hèctor. Protagonista de **l'Eneida**,
- **Cassandra**: germana d'Hèctor i Paris, pot predir el futur, però mai la creuen.

Activitats

1.- Completeu:

..... poeta grec, va escriure la *Ilíada*.

..... arqueòleg alemany que va desenterrar la ciutat de Troia.

..... deessa de la Discòrdia.

..... rei de Troia.

..... àrbitre en el judici de les deesses.

....., ..., ... les tres deesses que aspiraven a ser la deessa més bella.

..... la dona més bella de la terra.

2.- Llegeix atentament els següents textos i esbrina de qui són les paraules de cada text.

a.- I, al mateix temps, les tres deesses, Venus, Pal·las i Juno, van posar els seus peus delicats sobre la gespa. Em vaig quedar paralitzat i un horror fred va eriçar els meus cabells quan el missatger alat em va dir: " No tinguis por. Ets jutge de la bellesa. Jutja el concurs de les deesses. Que guanyi qui sigui la més bonica " (**Ovidi**, *Heroïdes XVI. 65*)

b.- Davant de tres deesses, Paris fou el jutge. Pal·las li va prometre conquerir tota la Grècia amb l'exèrcit troià; Hera ser rei de tot Àsia i Europa; Cipris no va prometre res de tot això, només va lloar la bellesa del meu cos i li va dir que jo seria seva, si ella guanyava el concurs de bellesa. (**Eurípides**, *Les troianes*)

c.- Va ser Ulisses, l'enganyós, qui em va arrabassar de l'amor de la meva mare. Va fingir que havia de casar-me amb Aquil·les. Vaig arribar a la terra de l'Àulida. Em van posar damunt l'altre i, quan estava a punt de ser ferida amb el ganivet del sacrifici, Àrtemis em va salvar i va deixar als aqueus una cérvola en lloc meu. (**Eurípides**, *Ifigenia entre els taures*)

Digueu de qui són les paraules de cada text.

Text a _____

Text b _____

Text c _____

6.6- Deu anys de guerra

L'expedició dels grecs va haver de lluitar durant deu anys fins a conquerir Troia. L'episodi més destacat d'aquesta llarga guerra va ser la còlera del fill de Peleu, Aquil·les, cantat pel poeta Homer a la *Ilíada*.

En una de les incursions contra Troia, els grecs havien capturat un grup de noies entre les quals hi havia Criseida, filla d'un sacerdot d'Apol·lo. Agamèmnon, com a comandant en cap grec, tenia el dret de ser el primer a escollir el botí de guerra, i va voler la filla del sacerdot. El sacerdot va anar al campament dels grecs i va oferir un enorme rescat per la filla, però Agamèmnon no va acceptar l'oferta. Apol·lo no va trigar gaire a venjar el seu sacerdot: envià una plaga que va ser l'assot de l'exèrcit grec. Finalment, Agamèmnon va cedir a les súplices dels seus companys i va alliberar Criseida, en canvi d'una altra noia tan bonica com ella, Briseida, la companya d'Aquil·les. Aquest, enfurismat, es va retirar a la tenda i es va negar a combatre. De fet, va jurar no lluitar mai més al costat dels grecs.

A partir d'aquell moment, sense Aquil·les, els grecs van començar a perdre totes les batalles. Vista la situació, Agamèmnon va decidir que s'enviés una ambaixada a Aquil·les per demanar-li que tornés a lluitar, però l'heroi va rebutjar la súplica.

Pàtrocle era el millor amic d'Aquil·les, i se l'estimava més que cap altre de tots els seus companys d'armes. Quan Pàtrocle va veure que els troians estaven a punt de superar totes les defenses i arribar fins a les tendes i les naus del grecs, va demanar a Aquil·les que li permetés sortir a lluitar, vestit amb les seves armes. En veure'l, de ben segur que els troians recularien i el campament i les naus dels grecs se salvarien. Aquil·les va escoltar els precs del seu amic i li prestà les seves armes. Tan sols posà una condició: només havia d'allunyar-los; quan es retiessin, de cap manera els havia de seguir. Pàtrocle va vestir les armes d'Aquil·les i va sortir al capdavant de les tropes que Aquil·les havia portat fins a Troia. Quan el van veure, els troians es van imaginar que Aquil·les havia tornat al combat i es va produir una gran desbandada. Animats per l'arribada de Pàtrocle, el contraatac dels grecs va ser implacable. Pàtrocle, però, no es va recordar de la promesa feta al seu amic i va perseguir els troians. Aquesta va ser la seva perdició. Apol·lo s'hi va acostar i el va colpejar. Quan Hèctor va veure Pàtrocle ferit, el va atacar i el va matar. A més, el va despullar de les fabuloses armes d'Aquil·les i se les va emportar.

Aquil·les va plorar amb amargura la mort del seu millor company. La seva mare el va consolar i li va prometre unes armes tan poderoses com les que acabava de perdre Pàtrocle. El déu Hefest, a petició de Tetis, va fabricar unes armes tan brillants que espantaven només de veure-les. Amb aquestes noves armes Aquil·les va sortir a lluitar contra els troians. En veure'l, tothom va fugir i va córrer a refugiar-se dintre de les muralles de Troia.

De tots els guerrers troians, només Hèctor va decidir lluitar contra Aquil·les. La lluita va ser aferrissada i llarga. Finalment Aquil·les va matar Hèctor. Però encara no en va tenir prou: va

l·ligar els peus del cadàver d'Héctor al seu carro i el va arrossegar una llarga estona al voltant de la ciutat, sota la trista mirada dels troians que ho veien des de les muralles. Tot seguit va deixar el cadàver exposat perquè se'l mengessin els gossos, els corbs i els voltors. Príam, el pare d'Héctor, va reclamar el cadàver i una treva per tal que els troians celebressin els funerals de l'heroi.

El final d'Aquil·les no era gaire lluny. Passada la treva, els combats es van reprendre amb molta fúria i Paris, guiat pel déu Apol·lo, va llançar una fletxa que es va clavar al taló de l'heroi grec. Ferit en l'únic punt vulnerable del seu cos, Aquil·les va morir.

6.7- La caiguda de Troia.

Després de la mort del principal heroi grec, Odisseu va veure que l'única manera de conquerir Troia era fer-ho mitjançant un engany. Va tenir la idea de construir un cavall de fusta que fos buit per dintre, amb la finalitat que els millors homes s'hi amaguessin.

Quan el cavall ja estava construït, Odisseu va gravar-hi una inscripció que deia : " pel retorn a casa ; els grecs dediquen aquest testimoni d'agraïment a Atena ". A la nit, van entrar a l'interior del cavall els millors; els altres guerrers grecs van calar foc al campament i se'n van anar amb les naus cap a Tènedos amb

l'ordre de tornar a Troia la nit següent. Al matí, els troians, en veure abandonat el campament dels grecs, es van pensar que se n'havien anat. El rei Príam i els troians van sortir a fora de les muralles per veure el cavall, plens d'admiració. Uns deien que, com que era una ofrena a Atena, calia portar-lo a la ciutat; altres responien que Atena sempre havia afavorit els grecs i que era millor cremar-lo. Cassandra, filla del rei Príam, que tenia facultats endevinatòries, els va avisar que dintre hi havia gent armada. També ho confirmà l'endeví Laocoont, el qual va llançar una llança contra el ventre del cavall. Els homes que estaven amagats dins van cridar, el cavall va fer un soroll i es va moure. En aquell mateix moment, van sortir del mar dues serps gegants i van devorar els dos fills de Laocoont. El pare, quan anava a ajudar-los, va morir de la mateixa manera. Aquest prodigi va ser interpretat com un senyal perquè el cavall fos introduït a la ciutat. A la nit van sortir del cavall els homes que s'hi havia amagat, van anar cap a les muralles, van obrir les portes i hi van fer passar els grecs que havien tornat de Tènedos. Van penetrar armats dins de la ciutat, van matar els troians que dormien i van calar foc a la ciutat. Eneas, nebot de Príam, va poder fugir de Troia amb uns quant troians; tots els altres homes van morir aquella nit.

Activitat: Completa el següent quadre a partir d'aquestes definicions

Horitzontals:

- 1-Una reina amazona estimada i morta per Aquil·les
- 4- Ell i els seus fills van morir per dues serps gegants
- 6- Muller d'Ulisses.
- 7- El va abandonar la seva esposa per un altre, però la va recuperar després d'una llarga guerra.
- 8- La més bella de les deesses... si més no per al gust de Paris.
- 10- Deessa enemiga aferrissada dels troians... i tot plegat perquè no li van donar una poma.
- 12- La més sacrificada de les filles d'Agamèmnon.
- 13- L'altra denominació de Troia, que dóna títol a la Ilíada.
- 14- Protagonista de l'obra de Virgili
- 15- El déu que va triar Paris com a jutge de la deessa més bella.
- 16- Poble de dones molt guerrereres.
- 20- Pastor i príncep troià, el més bell dels homes.
- 21- Nom llatí del guerrer grec més intel·ligent.
- 22- Va tenir un mal son abans de que Paris nasqués
- 23- Al contrari de la resta d'endevinaires, aquesta deia la veritat i no la creia ningú.
- 25- Part del botí de guerra que va provocar l'enfrontament entre Aquil·les i Agamèmnon.
- 26-La bellíssima causa de la guerra de Troia.

Verticals

- 1- Amic de l'ànima d'Aquil·les.
- 2- El rei dels reis grecs, escollit lliurement com a cap suprem de l'exèrcit grec,
- 3- Deessa molt intel·ligent però tan presumida com la que més... I si no, pregunteu-ho a Paris.
- 5- El més valent i assenyat dels fills de Príam.
- 8-Heroi grec àgil de peus, quasi invulnerable i poc afortunat en amors.
- 9-Ultraprotectora mare d'Aquil·les.
- 11-Presumpte autor de la Ilíada i l'Odissea.
- 17- Nom grec del protagonista de l'Odissea.
- 18- Arquer que va matar Paris. Teniu una greu ferida al peu, i el seu arc era imprescindible per a conquerir Troia
- 19- Llarg i famós poema centrat en el personatge d'Aquil·les.
- 20 -Rei ancià molt prolífic que va veure morir molts dels seus fills.
- 24- El de fusta anava ple de guerrers grecs.

